

Z kvítí vonného a býlí hořkého

20. 10. 2014 22:45 Šimon Kořený

*Z kvítí vonného a býlí hořkého vypít do dna svůj pohár
těšit se z křehkého daru – jen na chvíli
a věřit – doufat...*

Nejsem sice žádným fanouškem používání všudypřítomných citátů, ovšem v tomto případě pro mne bylo výše uvedené motto natolik všudypřítomné a ztělesňující, že z něj nakonec rostl i celý můj věrejší pohled.

Je tomu letos již devadesát pět let, co se z Janáčkem založené varhanické školy stala konzervatoř, jež nenese skladatelovo jméno – Konzervatoř Brno. K tomuto výročí a rovněž k letošnímu Roku české hudby byla věrejším večerem uvedena premiéra hudebně scénického projektu *Kytice*. Erbenova látka, jež se táhla velkou částí básníkovy života, vzbuzuje na jedné straně pocit klidu a jistoty plynoucí ze známosti, a poté také jistou dávku jakési samozřejmosti. Což už je ona druhá strana věci, která ovšem v rámci uvažování nad věrejším večerem nemá žádného místa. Z melodramů a kantát Zdeňka Fibicha a Bohuslava Martinů na oběma skladatelů citelně prožitou Erbenovu látku (většinou provozovanou pouze koncertně) bylo sestaveno střídavé hudebně scénické pásmo. Počínaje Fibichovým *Vodníkem* a konče *Narozením Páně* Bohuslava Martinů. Společně se *Svatební košilí* a *Štědrým večerem* tak byl vytvořen jedinečný celek. Celek, jež výše naznačené „vyčerpanosti“ materiálu dává jasně najevo, že jedině neustálým vrácením se a zamýšlením nad již dávno vyřešeným je možné najít novou řeč.

Zde se musím již podruhé vyznat, že pro mě fungoval celý večer ve všech kontextech, které jsem si byl jen namátkou usmyslel. Dělnický dům, v němž se věrejší premiéra i blízké reprízy odehrávají, pořád dovoluje přesunout se do konce devatenáctého století. Do doby, která se důležitě a úzce váže ke vzniklým výše uvedeným hudebním a literárním dělům. Při pohledu na živě pohybující se a k prasknutí naplněný sál se této retrospektivní obrozené úvaze dalo jen těžko ubránit. Vlastně samotný čas či místo je u tohoto díla vlastně nepodstatný, takže všechno nové se může uvést staře a staré nově a nic není proti věci samotné. Režisér inscenace **Tomáš Studený** a choreografka **Ladislava Košíková** se k této věci postavili velmi citlivým způsobem. Na scéně samotné byly umístěny pouze na bílo obarvené větve, jejichž význam se v průběhu jednotlivých příběhů významově přelával z hořící hranice až po bílé pahýly kostí. Nejdůležitějším prvkem v rámci choreografie byli samotní zpěváci. Na tomto místě bych jim rád vyjádřil obrovskou poklonu a obdiv, jež si jejich aktivní setrvání od prvního do posledního okamžiku jistě zaslouží. Tanec a další pohybové kreace tedy byly totiž zásadními elementy fyzického obrazu celého díla. Oděni do společné bílé barvy, ženy bez rozdílů v šatech a mužové v košilích, tak rovněž vytvářeli širokou paletu významových rovin, o nichž se konkrétně zmíním později.

Hudební materiál dvou raných melodramů skladatele nejčistšího českého romantismu Zdeňka Fibicha představuje skladatelské období, v němž krystalizuje rovnováha příslušnosti k češství a české hudbě vůbec ovšem bez násilného omezení na pouze československé náměty či jakékoli nacionální manýry. První z nich, melodram *Vodník*, začal velmi soustředěným a pevným nástupem **Symfonického orchestru Konzervatoře Brno**. Jeho velikost, obsazením i zvukovostí, nabývala v útlém prostoru Dělnického domu obrovských rozměrů, jež ovšem díky obrovskému nasazení dirigenta **Tomáše Krejčího**, nikterak nepřerůstaly. Tento orchestrální rozměr byl u zpěváků, na tomto místě spíše deklamátorů, kompenzován mikroporty, což v celkovém ohlednutí nepůsobilo zásadní újmu, ovšem určité rušivé či nekompaktní momenty se tu a tam přece jen vyskytly. Pro úvodní část večera to ovšem v žádném případě neplatilo, obě dvě rovnocenné složky zde zněly v náležitém rozpoložení a s obrovským nasazením. Nic dlužné nezůstaly ani herecké výkony zpěváků, jež rovněž od prvního momentu, kdy nastoupili na pódium šeptající úvodní slova Erbenovy balady. Zejména za jejich výkony byly vidět dlouhé měsíce ustavičné práce. Věčná debata nad schopností či možností herce jakožto zpěváka a naopak tedy zde ve větší míře nedostávala prostor a na to je třeba reagovat velkou pochvalou pro celé obsazení a zejména sólisty **Michaela Robotku**, **Anetu Bendovou** a **Lucii Hubenou**. Díky tomu bylo možné nacházet nové způsoby jak rozumět Erbenovým textům. Nebo lépe: jak básním, jež absorbujeme již v lavicích základních škol, naslouchat s novým zápalem a energií. Vtipným reagováním na onu všeobecnou známost této balady bylo i závěrečné ševelení posledního verše, jež tak rozmlžené klesnul pod vodní (*Vodníkovu*) hladinu.

Stejným dechem působil i nový vynikající orchestrální začátek, jakožto i pevný a naléhavý sbor, jež se přidal vzápětí. *Svatební košile* Bohuslava Martinů patří jistě k neznámějšímu a rovněž také nejnáročnějšímu ztvárnění, čehož se soubor zhostil s čistou pragmatičností a na náročné party odpovídal o to větší měrou soustředěností. Prudká střídání náladových a dynamických hladin byla zahrána i zazpívána bez sebemenších zakopnutí. Jen poměrování sil orchestru a sboru se sólisty, i přes srdečnou horlivost bicí sekce, neustilo vždy ve vítězství celku, z něhož výrazně vyčníval zejména **Michal Marhold**. Mluvě pak o celku, celistvosti, je na místě zmínit se o choreografii, která si prostupující všemi kusy stále zachovávala jasné rysy symetrie. Úvaha nad spojitými nádobami všech děl večera nás zavádí k pramenům starých lidových tradic a zvyků, jakožto i zvyků pohanských a křesťanských. Úvaha ovšem pokračuje ještě o stupeň dál, k hlavnímu představiteli, tvůrci i vyznačiči všech těchto elementů – k člověku. K hloubce jeho prostoty a křehkosti této hloubky. K životu a smrti, jež jsou přítomné ve všech sděleních. Ve vzájemné symetrii – v pomyslném kruhu.

Jednota oděvu zpěváků nyní dostala v úvodu zmiňovaný rozměr, kdy se tak mohlo těžit z vícečetnosti rolí jednotlivých postav bez jakýchkoliv obav nad nelogičností následných či zpětných přeměn. Sbor válkou opuštěných žen se tedy pouhým pohybem změnil v zástup žalujících umrlců. Tento dav, bílý v šatu i v tváři, poté vykresluje novou podobu samojediného umrlce v márnici prostřednictvím až rituálního kruhového tance. Klapání bílých kostí a hřmotné tepání orchestru úvahu o životě a smrti tak přivádělo do velmi citelné podoby.

Fibichova melodramová prvotina *Štědrý večer* společně se závěrečným *Narozením Páně* celkový tep večera přenesla do nové méně naléhavé roviny. Alespoň co se zvukových rovin týče. Orchester zde zejména v nástupech poněkud těžce hlídal pozornost, čemuž samozřejmě nepomáhalo ani zdouhavé usazování publika, jež vycítilo „polovinu“ programu. (Uvozovky zde opatřuji proto, že dle mého není možné pohlížet na večer jako zpracování čtyř jednotlivých kusů, ovšem jediné jako jednoho celku.) Dojem unylosti se ovšem nestačil zabydlet díky opět vynikajícímu Tomáši Krejčímu, jež orchestr přes důsledné dodržování dynamických zvrátů dovedl opět k plnému zvuku.

Stejně jako v případě prvního melodramu i zde byl hlavní tektonický ráz tvořen výkony sólistů. Zde melodramových sester **Barbory Grůzové** a **Evy Marie Gieslové**, jež se v závěrečném *Narození Páně* velmi prožitě zhostila role stejnojmenné matky Ježíšovy. V tvůrčím přístupu a pojetí rolí hovoří Tomáš Studený a Ladislava Košíková o velké míře vlastní herecké iniciace, jež na základě prvotních informací nechávají rozvinout osobnost samu za sebe. Snad právě proto působily všechny výkony nikoliv jako na zakázku vyrobené, ovšem jako přijaty za své a sebou prožité.

Závěr pak patřil *Narození Páně* Bohuslava Martinů, jež je výňatkem z opery na motivy lidových vánočních her *Hry o Marii*. Závěr patřící opět prostotě člověka v motivu lidových písní a aktu narození Spasitele. Narození nové naděje, jež je zde ovšem zpracováno a režisérsky velmi umocněno z hlediska kritiky člověka v jeho sobeckosti a mylnosti. Tato myšlenka byla podchycena zejména v závěrečné modlitbě, kdy se ve vyděšených očích zpěváků jiskřila prosba mířící proti tomu, co člověčí život dostává blíž jeho smrti. Mír, lásku a pokoj lidu. Pak už jen dvě akordické výstrahy přecházející do klidného orchestrálního smíření. A kruh se uzavřel.

>

Hodnocení autora recenze: 90%

Kytice „Z kvítí vonného i býlí hořkého...“

Hudební nastudování: Tomáš Krejčí, Stanislav Kummer, Zdeněk Brož, Jarmila Ištvanová

Dirigent: Tomáš Krejčí

Režie a scénografie: Tomáš Studený

Choreografie: Ladislava Košíková

Symfonický orchestr Konzervatoře Brno

Smíšený pěvecký sbor

Sbormistryně: Klára Roztočilová

Dětský sbor Brno

Sbormistryně: Valeria Černošáková Mafašová

Premiéra 19. října 2014 Dělnický Dům Židenice

Zdeněk Fibich:

Vodník

(melodram)

Vodník – Michal Marhold / Michael Robotka

Dcera – Aneta Bendová / Eva Gieslová

Matka – Marie Mičánová / Lucie Hubená

Bohuslav Martinů:

Svatební košile (kantáta)

Doubravka Součková, Barbora Grůzová (soprán)

Michal Marhold, Michael Robotka (bas)

Zdeněk Fibich:

Štědrý den

(melodram)

Marie – Aneta Bendová, Barbora Grůzová

Hana – Eva Gieslová, Doubravka Součková,

Dívka – Anežka Vincourová, Lucie Hubená

Bohuslav Martinů:

Narození páně

(část z opery Hry o Marii)

Marie – Aneta Bendová / Eva Gieslová

Kovář – Michael Robotka / Tadeáš Janošek

Kovářova dcera – Marie Mičánová / Lucie Hubená

Šenkýř – Ondřej Špaček

www.konzervatorbrno.eu

Foto Konzervatoř Brno